

LATİFE HANIM, ÜNLÜ GAZETECİ PRICE'A HAYATINI VE ÖZELLİKLERİNİ ANLATIYOR

SADİ BORAK

Gazeteci Ward Price, Birinci Dünya Harbi sonunda harp muhabiri olarak İstanbul'a gelmiş, dönemin kalburüstü kişileriyle Daily Mail gazetesi adına röportajlar yapmıştır. Pera Palas Otelinde kalan Price, Mustafa Kemal ile de karşılaşmıştır. Paşa, Çanakkale'de Anzak Kolordusu'nun üstüste üç kez saldırısını durdurarak ve onları sahile mihlayarak İstanbul'u kurtarmış, aynı zamanda Ruslarla Müttefiklerin bağlantısını keserek Müttefiklere önemli bir darbe vurmuştur. Savaş tarihinde yeri büyük olan bu olağanüstü başarı hakkında Çanakkale muharebeleri tarihini yazmış olan Aspinal Oglander *İngiltere'nin Çanakkale Seferi'nin Resmî Tarihi* adlı yapıtında M. Kemal hakkında şunları yazmıştır:

"... Bir Tümen Komutanının üç ayrı yerde tek başına giriştiği hareketlerle bir savaşın, hatta bir ulusun kaderini değiştirecek yücelikte bir zafer kazandığı tarihte pek nadirdir."(sf. 250-251)

Ama ne yazık ki Mustafa Kemal'in bu olağanüstü başarıları hakkında basına tek satır yansımış değildir. Çünkü, Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa, kendisine müthiş bir rakip saydığı Mustafa Kemal'i Saray'ın ve etkin çevrelerin dikkatinden uzak tutmak için O'nunla ilgili bütün haberlere ağır bir sansür koymuştur: Adının ve resminin basında yer alması kesinlikle yasak. Birinci Dünya Harbi'nin doğurduğu sorunlar üzerinde Türk politikacılarıyla röportajlar yapmak üzere Pera Palas'ta bulunan Ward Price ile görüşmek isteğinde bulunan Mustafa Kemal Paşa bu mülâkatta yurdun içinde bulunduğu bu felâketlerle ilgili olarak uzun uzun içini döker.

Ward Price yıllar sonra (1922) bu mülâkat hakkında şunları yazmıştır:

"İstanbul'a ilk kez 1918 yılında gelmiştim. Bir Türk generalinin benimle görüşmek istediğini söylediler. Adını sordum Mustafa Kemal dediler. O zamanlar Mustafa Kemal adını belirsiz bir şekilde işitmiştim. Daveti memnurlukla kabul ettim.

"Mustafa Kemal düşünceli ve karamsardı. Bana memleketin halinden söz etti. Her iki cümlede bir: "Bu böyle olmaz. Vatani baştanbaşa değiştirmek lâzım, yeni-

leştirmek lâzım" diyordu. O zamanlar doğrusu bu lâflara pek dikkat etmemiştim. Mesleğimin her zaman hatırlayacağım büyük hatası, bu emsalsiz dehayı o zaman keşfedememiş olmaktıymdır." (Cumhuriyet gazetesi, 10 Aralık 1939).

Hayatının en önemli fırsatını kaçırmış olan Ward Price, Zafer'den sonra doğruca İzmir'e koşmuş, Mustafa Kemal'le röportaj yapmak şerefine kavuşmuştur (Röportaj tarihi, 12 Eylül 1922).

Ward Price artık hep Atatürk'ün peşindedir. Atatürk İzmir'de Latife Hanım'la 29 Ocak 1923 tarihinde evlenmiştir. Price için bu kaçırılmaz bir gazetecilik olayıdır. Artık hep Mustafa Kemal'in ardındadır ve bir röportaj randevusu gayretindedir.

Atatürk, 20 Şubat 1923 tarihinde Latife Hanım'la Ankara'ya dönmüştür. Price, Latife Hanım'la da bir röportaj müsaadesi koparabilmek için Atatürk'ün çevresinde dolanmaktadır. Bu yaman ve acar gazeteci nihayet arzusuna kavuşur. 1923 yılının 26. günü için randevu almayı başarır.

Price'in bu röportajı Tevhidiefkâr gazetesinin 6 Mart 1923 tarihli sayısında çıkmıştır. Röportajı aynen, fakat dilini sadeleştirerek aşağıya alıyoruz:

"Daily Mail gazetesinin Ankara muhabiri Mister Ward Price, gazetesine gönderdiği yazıda Mustafa Kemal Paşa'nın Köşkü'nde bir çay ziyafetinden aşağıda şöyle bahsetmektedir:

"Mustafa Kemal Paşa'nın genç eşi, memleketinde Birinci Hanım olacağı dikkate şayan bir şahsiyettir. Türkiye'nin asker Başkanı, İzmir'in başlıca tacirlerinden Uşakizade Muammer Beyin kızı Latife Hanım'ı seçmekle başarılı hayatına bir başarı daha ilave etmiştir. Ekselans, Türkiye'yi aramış olsaydı Türkiye Hükümet Reisi'nin ('devlet' olacak) hayat ortağı olmak üzere Latife Hanım'dan daha layık kadın bulamazdı.

Latife Hanım, 'Fransa'da birkaç sene ve Londra'da da bir sene oturduğunu' bana söyledi. Bundan başka bir İngiliz mürebbiyesi tarafından yetiştirilmiş olması dolayısıyla Latife Hanım İngilizce ve Fransızca'yı ana dili gibi konuşmaktadır.

Latife Hanım'la Mustafa Kemal Paşa'yı birleştiren, harbin garip tesadüflerinden biridir. Bu tesadüfün nasıl olduğunu Latife Hanım bugün bana Türk Milleti tarafından Paşa'ya hediye olunan Köşk'te verilen çay ziyafeti esnasında anlattı. Köşk bir dağın kenarında bir bahçenin içinde ve Ankara'dan 5 mil mesafede bulunmaktadır. Mustafa Kemal Paşa genç eşini buraya getirmiştir.

1921 yılının sonbaharında Latife Hanım Avrupa'dan İzmir'e dönmüştür. İzmir o zaman Yunanlıların elindeydi. Yunanlılar Latife Hanım'ın babasını tutuklamış, Latife Hanım'ı da casusluk suçuyla tevkif etmişlerdi. Latife Hanım kendi evinde oturmaya mahkûm edilmiş ve evinin kapısına iki Yunan nöbetçisi dikilmişti. Latife Hanım, can sıkıcı bir biteviyelik içinde üç ayını böylece geçirmiştir. Geçen yıl eylülünün bir sabahında Yunan askerleri birden silahlarını atarak ortadan kaybolmuşlardır. Türkler geliyordu.

Latife Hanım diyor ki:

— 'Birkaç gün sonra Mustafa Kemal Paşa muzafferden İzmir'e dahil olduğu zaman kendisini evimizde ikamete davet ettim. Paşa'ya daha evvel hiç görmemiştim. Yunan idaresi altında çok ıstırap çekmiş, çok zayıf vermiştik. Bütün milletçe Paşa'ya karşı pek çok minnet ve şükran borçlu idik. Bu şükran borcumuzun ifadesi için davetimi kabul etmek alçakgönüllülüğünü göstererek kendilerini ağırlamak şerefini bana verdiler. Kendisiyle görüştüğüm zaman anladım ki memleket sorunları hakkında aynı görüşü taşıyoruz.

'Paşa ile beraber çalıştım, elimden geldiğince kendisine yardımcı oldum. O sıralarda aramızda evlenmek henüz söz konusu değildi. Birbirimizi daha iyi tanıyınca ülkü arkadaşlığımızın bir beraberlik halinde devam etmesi gerçeğine inandık. Bunun üzerine bir gün elli altmış kadar dostumuzdan bir çay partisi için bize gelmelerini rica ettik. Müftüyü de çağırdık ama bunun bir evlenme ile ilgili olduğunu açıklamadık.

Davetliler geldikten sonra (bir sürpriz yaparak) sade ve resmî olmayan bir törenle babamın misafir odasında evlendik.'

Mustafa Kemal Paşa'nın eşi bir Fransız kadını gibi canlıdır. Fakat anlamlı kara gözleriyle soluk beyaz yüzü tamamen Türk'tür. Vatandaşlarının çoğu gibi Latife Hanım'ın yüzü küçük fakat topludur. Millî şekilde siyah, sade bir elbise giymişti. Kara kestane renginde olan saçları siyah bir örtü ile örtülmüş bulunuyordu.

Çay içerken İsmet Paşa geldi; Mustafa Kemal Paşa'nın İsviçre'ye ısmarlamış olduğu yüzüğünü getirmişti. Yüzük, ince küçük bir platin halkadır ki içinde Türkçe "Mustafa Kemal" yazılıdır.

Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa ve benden başka Heyet-i Vekile Reisi Rauf Bey de geldi. İngiltere'de okumuş olan Rauf Bey de iyi İngilizce konuşuyordu.

Latife Hanım'ın Avrupa usulünde verdiği çay ziyafetinden önce Mustafa Kemal Paşa ile kahve içmiş ve gümüş tabaklar içinde reçel yemiştik. Bunun için

Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey ve birkaç kâtipte birlikte çalıştığı masadan ayrılmıştı. Oda, birçok kıymeli şark eşyası ile doluydu. Bunların hepsi İslam dünyasının muhtelif yerlerinden Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen hediyelerdi. Duvarlara asılan nadir antika hatların üzerinde altın ve gümüş kıymetli kılıçlar parlıyordu. Bu murassa kılıçlardan biri Latife Hanım'ın oturduğu kanapenin arkasında asılıydı. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'den bir sureyi kapsayan levha vardı.

"Mustafa Kemal Paşa'ya: "Türk kadınlarını kurtarmak, peçelerini kaldırmak ve onları siyasete karıştırmak meselesinde Türk toplumunun tepkisinden ve muhalefetinden endişe edip etmediğini" sordum. Mustafa Kemal Paşa dedi ki:

— "Türk kadınlarının toplum hayatında bir köşeye çekilip kabuğu içine girdiğini zannediyorsanız onları yanlış anlamış olursunuz. Halkımızın yüzde sekseni köylüdür. Bunların arasında kadınlar, erkeklerle beraber yanyana çalışırlar ve erkeğin hayatına tamamen katılırlar. Halkın geri kalanı kasabalarda, İzmir veya İstanbul gibi büyük şehirlerde yaşarlar. Buralarda kadınların erkeklerden ayrı yaşamaları, bir kötü âdet olan erkeklerin bencilliği yüzündendir. Bütün kadınların hemen hepsi bunun aleyhindedir. Bütün Türk kadınları, erkeklerle tam bir eşitlik ve menfaat ortaklığı dairesinde bulunacakları günü bekliyorlar.

Latife Hanım, eşinin yapacağı bütün resmî seyahatlerde kendisine katılmak niyetindedir..."